

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.11.18>

УДК 316.422:32-027.542:305]061.1ЄС-044.247(477)

Д. М. Тюріна,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,

Національний університет цивільного захисту України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1506-5849>

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

D. Tiurina,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management,

National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv

INNOVATIVE ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE STATE GENDER POLICY IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

У статті наведено аналіз інноваційних аспектів розвитку гендерної політики України в умовах євроінтеграції. Встановлено ключові тенденції та виклики, які впливають на ефективність впровадження політик гендерної рівності. Зазначено, що Україна активно адаптує національну нормативно-правову базу до стандартів Європейського Союзу, що сприяє досягненню

рівноправ'я у різних сферах суспільного життя. Доведено важливість створення спеціалізованих інституцій для координації гендерної політики та посилення моніторингу за виконанням відповідних ініціатив.

Визначено значення таких інноваційних заходів, як гендерне бюджетування, ратифікація Стамбульської конвенції, впровадження квот на представництво жінок у політиці, а також розвиток цифрових технологій для аналізу та прогнозування у сфері гендерної політики. Проаналізовано роль освітніх програм, спрямованих на формування культури рівності серед молоді, як важливого елемента сталого розвитку. Не зважаючи на те, що існують позитивні зрушення, проблеми гендерних стереотипів, недостатнього фінансування та слабкої поінформованості населення залишаються актуальними.

Досліджено перспективи активної співпраці з міжнародними організаціями, які надають Україні доступ до передового досвіду та ресурсів. Запропоновано посилити інтеграцію гендерних аспектів у політику через використання сучасних технологій, зокрема Big Data, що дозволяє більш точно і ефективно вирішувати соціальні проблеми. Також рекомендовано удосконалювати механізми контролю за виконанням гендерної політики на місцевому рівні.

У висновках зазначено, що перспективи інноваційного розвитку гендерної політики в Україні спрямовані на вдосконалення законодавства, інтеграцію сучасних технологій, розширення освітніх програм та посилення міжнародної співпраці. Це дозволяє створювати справедливі умови для кожного громадянина, сприяючи сталому розвитку суспільства та інтеграції України у європейський контекст.

The article presents an analysis of the innovative aspects of the development of Ukraine's gender policy in the context of European integration. Key trends and challenges affecting the effectiveness of implementing gender equality policies have been identified. It is noted that Ukraine is actively adapting its national legal

framework to the standards of the European Union, which contributes to achieving equality in various spheres of public life. The importance of establishing specialized institutions for coordinating gender policy and enhancing monitoring of the implementation of relevant initiatives has been substantiated.

The significance of such innovative measures as gender budgeting, the ratification of the Istanbul Convention, the introduction of quotas for women's representation in politics, and the development of digital technologies for analysis and forecasting in the field of gender policy has been highlighted. The role of educational programs aimed at fostering a culture of equality among youth is analyzed as a crucial element of sustainable development. Despite positive shifts, issues such as gender stereotypes, insufficient funding, and low public awareness remain pressing.

The study explores prospects for active collaboration with international organizations that provide Ukraine with access to advanced experience and resources. It is proposed to strengthen the integration of gender aspects into policy-making through the use of modern technologies, particularly Big Data, enabling more precise and effective resolution of social problems. It is also recommended to improve mechanisms for monitoring the implementation of gender policy at the local level.

In conclusion, it is stated that the prospects for the innovative development of gender policy in Ukraine are aimed at improving legislation, integrating modern technologies, expanding educational programs, and strengthening international cooperation. These efforts enable the creation of fair conditions for every citizen, contributing to the sustainable development of society and Ukraine's integration into the European context.

Ключові слова: *гендерна політика, innovative aspects, євроінтеграція.*

Keywords: *gender policy, gender equality, European integration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Гендерна рівність є однією з фундаментальних цінностей Європейського Союзу, яка активно імплементується в усіх сферах суспільного життя. Для України, яка перебуває на шляху євроінтеграції, питання гендерної політики набувають нового значення, оскільки саме через забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок виявляється здатність держави до демократичних змін. Інноваційні підходи до реалізації гендерної політики є важливими для подолання дискримінації, сприяння соціальній справедливості та досягнення сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз інноваційних аспектів розвитку державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України привернув увагу багатьох науковців. Серед них варто відзначити: Дмитрієву Марію (вивчає гендерні аспекти євроінтеграції, зокрема вплив європейських директив на національну гендерну політику України) [1]; Кисельову Оксану (досліджує гендерну політику Європейського Союзу в Україні, аналізує стратегії та механізми впровадження гендерної рівності) [5]; Когут Ірину (аналізує вплив євроінтеграційних процесів на гендерну політику України, досліджує інноваційні підходи до забезпечення гендерної рівності) [10]; Костюченко Тетяну (аналізує громадську думку та мережеву підтримку жінок у політиці в Україні та Грузії, досліджує вплив євроінтеграційних процесів на гендерну політику) [6]; Левченко Катерину (вивчає інституційні механізми забезпечення гендерної рівності та їх адаптацію до європейських стандартів) [7]; Оксамитну Світлану (вивчає соціологічні аспекти гендерної рівності, зокрема участь жінок у політичних процесах та вплив євроінтеграції на гендерну політику) [6, 8]; Стрельник Олену (досліджує гендерні аспекти соціальної політики, зокрема вплив європейських стандартів на національну гендерну політику) [12]; Суслову Олену (досліджує гендерну рівність у контексті європейської стратегії розвитку України, аналізує інноваційні підходи до впровадження гендерної політики) [9].

Проте попри значний науковий доробок, не сформовано цілісної системи підходів до впровадження гендерної політики в умовах євроінтеграції України, яка б враховувала особливості національного соціокультурного контексту, а також вимоги європейських стандартів. Відсутність міждисциплінарного узгодження та інтегрованих стратегій у цій сфері ускладнює реалізацію ефективних механізмів забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя. Через те, що дані питання не знайшли остаточного вирішення у практичній площині, вони все ще вимагають як нормативно-законодавчого регулювання, так і додаткової уваги науковців.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні інноваційних заходів, які впроваджуються у гендерній політиці України, з урахуванням вимог та стандартів євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах євроінтеграційного курсу Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати національну політику до європейських стандартів. Основними принципами гендерної рівності в ЄС є: рівний доступ до освіти, праці та політики; боротьба з гендерно зумовленим насильством; усунення різниці в оплаті праці; підтримка гендерного балансу в керівних структурах. Інтеграція цих стандартів в українське законодавство є важливим кроком у напрямку досягнення рівноправ'я.

Україна проводить низку інноваційних заходів у сфері гендерної політики, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей для всіх громадян. Найбільш масштабними серед них є: прийняття Національної стратегії щодо гендерної рівності. Стратегія на період до 2030 року включає чіткі цілі щодо ліквідації гендерних стереотипів, збільшення представництва жінок у політичних і економічних процесах, а також забезпечення гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя [3].

Рішення про ратифікацію Стамбульської конвенції стало важливим кроком у боротьбі з гендерним насильством і дискримінацією. Конвенція

визначає конкретні зобов'язання держави щодо захисту постраждалих та попередження насильства [4].

Доцільно зауважити, що Україна активно розробляє та впроваджує гендерно-чутливі політики у сферу державного управління. На всіх рівнях держслужби проводяться заходи, спрямовані на підвищення обізнаності та врахування гендерних аспектів у роботі. Національне агентство України з питань державної служби створює навчальні програми, що включають тематику гендерної рівності, задля формування сучасного управлінського підходу.

Впровадження гендерних квот є важливим кроком на шляху до забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків у політичному житті України. Цей механізм спрямований на подолання історично сформованої гендерної диспропорції у представництві жінок на керівних посадах і у виборних органах. Згідно з чинним законодавством про місцеві вибори, в Україні запроваджено обов'язкову гендерну квоту, яка передбачає, що не менше 40% кандидатів у виборчих списках політичних партій повинні бути представниками однієї статі. Це забезпечує жінкам кращий доступ до політичної участі, формуючи умови для їхнього активнішого включення в процеси прийняття рішень. Проте важливо зазначити, що квоти є лише першим кроком. Для досягнення тривалих результатів потрібна широка підтримка суспільства, розвиток освітніх програм і зміна культурних уявлень про роль жінок у політиці. Лише комплексний підхід забезпечить створення умов, за яких жінки матимуть реальну можливість брати участь у формуванні державної політики на рівних із чоловіками.

Варто зазначити, що в Україні одним із ключових кроків на шляху до забезпечення гендерної рівності стало створення спеціалізованих інституцій і посад, які сприяють інтеграції гендерних питань у державну політику. Ці інституційні механізми забезпечують розробку, моніторинг і впровадження гендерно-чутливих ініціатив у різних сферах суспільного життя. На рівні міністерств, державних установ і місцевих органів влади запроваджуються

уповноважені посади або створюються спеціалізовані відділи, які відповідають за координацію політики гендерної рівності. Так, уповноважений Верховної Ради України з прав людини координує дотримання прав жінок і чоловіків та запобігання дискримінації; посади радників із гендерних питань у міністерствах і місцевих органах влади працюють над інтеграцією гендерних підходів у рішення й програми; у Верховній Раді функціонують комітети, які займаються питаннями гендерної рівності та прав людини. Цей крок є важливою складовою інтеграції європейських стандартів у державне управління України, сприяючи сталому розвитку й демократичним реформам. Інституційна підтримка гендерної рівності також допомагає створювати сприятливі умови для реалізації національної стратегії щодо досягнення рівноправності між жінками і чоловіками.

Необхідно відзначити, що гендерне бюджетування є одним із ключових інструментів інтеграції гендерної рівності в державну політику. Його суть полягає у врахуванні потреб різних соціальних груп - жінок, чоловіків, дітей та інших категорій населення - під час планування, розподілу та використання бюджетних ресурсів.

Ця практика сприяє: аналізу впливу фінансових рішень на різні соціальні групи (зокрема, це дозволяє оцінити, як витрати бюджету підтримують гендерну рівність чи, навпаки, можуть її обмежувати); підвищенню ефективності використання бюджетних коштів; створенню прозорості та підзвітності у використанні бюджетів (такий підхід зобов'язує уряд і місцеві органи влади враховувати інтереси всіх груп населення, що зміцнює довіру громадян).

Крім того, впровадження гендерного бюджетування передбачає навчання державних службовців і фінансових аналітиків, проведення тренінгів і підготовку рекомендацій для покращення роботи в цій сфері. Це сприяє формуванню більш справедливої та ефективної бюджетної політики, що відповідає принципам сталого розвитку та гендерної рівності.

Варто відзначити, що в освітніх закладах впроваджуються курси та тренінги з гендерної рівності, спрямовані на подолання стереотипів та формування рівноправних цінностей серед молоді.

Також, в Україні активно функціонують гарячі лінії допомоги, які забезпечують оперативний зв'язок для підтримки постраждалих від насильства. Створено центри підтримки жертв насильства, де надається психологічна, юридична та соціальна допомога. Окрім цього, впроваджуються програми реабілітації, спрямовані на відновлення фізичного та емоційного стану постраждалих. Такі заходи включають індивідуальні консультації, групову терапію, тимчасове розміщення в кризових центрах та допомогу в адаптації до життя після травмуючих ситуацій.

Крім того, здійснюється підтримка масштабних соціальних кампаній, спрямованих на підвищення рівня обізнаності населення щодо гендерної рівності, захисту прав жінок і чоловіків, а також боротьби зі стереотипами. Такі ініціативи включають освітні програми, інформаційні матеріали, публічні обговорення та медійні проекти, що популяризують ідею рівноправності у суспільстві.

На основі вищезазначеного можемо відзначити, що зазначені заходи є свідченням прагнення України дотримуватися міжнародних стандартів у сфері гендерної політики, сприяючи сталому розвитку суспільства та євроінтеграції.

Аналіз наукових праць [1] дозволяє окреслити основні виклики, які стримують інноваційний розвиток. Серед основних проблем можна виділити:

- соціальні стереотипи: традиційні уявлення про роль чоловіків і жінок у суспільстві залишаються серйозною перешкодою на шляху досягнення рівності;
- недостатнє фінансування: обмежені ресурси для реалізації гендерних програм унеможливають їхню повноцінну імплементацію;
- низька поінформованість населення: багато громадян недостатньо обізнані про свої права та можливості у сфері гендерної рівності.

В умовах війни гендерна політика стикається з додатковими труднощами, зокрема необхідністю захисту жінок і дітей, які стають найбільш вразливими категоріями. Водночас кризові ситуації також можуть стати поштовхом для формування нових підходів до гендерної політики.

Інноваційний розвиток гендерної політики в Україні є ключовою складовою сталого суспільного розвитку та інтеграції в європейський простір. З метою вдосконалення гендерної рівності в державному управлінні та суспільстві загалом необхідно зосередитися на впровадженні інноваційних підходів у цій сфері.

Першочерговим завданням є створення та вдосконалення національної нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів. Це передбачає гармонізацію українського законодавства з міжнародними нормами, зокрема Конвенцією ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) та Цілями сталого розвитку ООН. Такі заходи сприятимуть підвищенню ефективності гендерної політики на національному рівні.

Активна співпраця з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, Рада Європи та Програма розвитку ООН, створює умови для обміну досвідом та впровадження передових практик у сфері гендерної рівності. Ця співпраця дозволяє залучати фінансові та експертні ресурси для реалізації проєктів, спрямованих на подолання гендерного дисбалансу.

Розширення програм гендерної освіти, зокрема серед молоді, є перспективним напрямом для формування культури рівності. Впровадження таких програм у навчальні заклади всіх рівнів допоможе виховувати нове покоління, орієнтоване на взаємоповагу та подолання стереотипів. Особливу увагу слід приділити розвитку освітніх проєктів із застосуванням цифрових технологій, які роблять інформацію доступнішою.

Використання технологій Big Data відкриває нові можливості для аналізу гендерних питань і прийняття рішень. Завдяки збору та аналізу великих обсягів даних можна виявляти приховані тенденції гендерної

нерівності, прогнозувати наслідки певних політик та оптимізувати їх реалізацію.

Посилення контролю за виконанням гендерних політик на місцевому рівні є необхідною умовою для забезпечення їх ефективності. Для цього важливо створити механізми моніторингу та звітності, які дозволятимуть оцінювати досягнення цілей та вчасно вносити корективи.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, встановлено, що адаптація національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, таких як забезпечення рівного доступу до освіти, праці, політики та боротьба з гендерно зумовленим насильством, є важливим кроком досягнення рівноправ'я. Важливу роль відіграють прийняті державою інноваційні заходи, зокрема впровадження гендерного бюджетування, ратифікація Стамбульської конвенції, квоти на представництво жінок у політиці та розвиток гендерно-чутливих ініціатив у державному управлінні.

Проаналізовано роль освітніх програм у формуванні культури рівності серед молоді, що є важливим аспектом сталого розвитку. Не зважаючи на досягнення, виявлено низку викликів, серед яких соціальні стереотипи, недостатнє фінансування, слабка поінформованість населення та низький рівень контролю за виконанням гендерної політики на місцевому рівні. Війна додала нових складнощів, але також створила можливості для переосмислення підходів до гендерної рівності в умовах кризи.

Перспективи подальших розвідок.

1. Розвиток національної нормативно-правової бази. Подальші дослідження мають зосереджуватися на вдосконаленні законодавства з урахуванням європейських стандартів. Важливо продовжувати гармонізацію українського законодавства з міжнародними нормами, такими як Конвенція ООН про ліквідацію дискримінації щодо жінок і Цілі сталого розвитку ООН.

2. Впровадження сучасних технологій. Застосування Big Data для аналізу гендерних питань дозволяє розробляти ефективні стратегії, виявляти приховані тенденції нерівності та прогнозувати вплив гендерних політик.

3. Розширення гендерної освіти. Інтеграція гендерно-чутливих тем у навчальні програми, зокрема з використанням цифрових технологій, сприятиме формуванню рівноправної культури серед молоді.

4. Посилення міжнародної співпраці. Залучення міжнародних організацій, таких як Рада Європи, Європейський Союз і Програма розвитку ООН, сприятиме інтеграції найкращих практик і фінансових ресурсів для реалізації інноваційних гендерних програм.

5. Посилення контролю та моніторингу. Доцільно зосередити увагу на створенні ефективних механізмів звітності та моніторингу за виконанням гендерних політик на місцевому рівні, що дозволить забезпечити їхню реальну імплементацію.

6. Аналіз гендерної політики в умовах кризи. Подальші дослідження повинні враховувати вплив воєнного стану на гендерну політику, зокрема нові виклики та можливості, що виникають у кризових умовах.

Відтак, існує необхідність зосередитися на інтеграції інноваційних підходів у сферу гендерної політики, враховуючи сучасні виклики та можливості для вдосконалення рівня рівноправ'я в Україні. Це сприятиме не лише соціальній справедливості, але й сталому розвитку суспільства та інтеграції України в європейський простір.

Література

1. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сулова; оновл. вид. Київ: Вістка, 2021. 170 с.

2. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія / за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2013. 448 с.

3. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#n15>.

4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу

із цими явищами» № 2319-IX від 20 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-IX>.

5. Кисельова О. Гендерно орієнтоване бюджетування в Україні. Сучасні тенденції розвитку і практики гендерно орієнтованого бюджетування на світовому, європейському та національному рівнях: Тези вебінарів. Київ: Віваріо, 2020. С. 6-13. URL: <http://surl.li/olwxlx>.

6. Костюченко, Т. С., Марценюк, Т. О., Оксамитна, С. М. Жінки в політиці в Україні та Грузії: громадська думка і мережева підтримка. Наукові записки НаУКМА (Соціологічні науки), 2014, №161, С. 72–83.

7. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління: монографія. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2015. 344 с.

8. Осамитна С. Відтворення гендерних відмінностей у сфері зайнятості, освіти та навчання в Україні в контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Doslid_01_2021_WEB_NEW_2.pdf.

9. Сусллова О. Рівні права та можливості жінок і чоловіків у місцевому самоврядуванні: стандарти, пріоритети, поради. Київ: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2020. 40 с. URL: https://gender.auc.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/GenderManual_forLSG_2020-1.pdf.

10. Ivaskevych D., Borysova O., Fedorchuk S., Tukaiev S., Kohut I. [et al.]. Gender differences in competitive anxiety and coping strategies within junior handball national team. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2019. Vol. 19 (issue 2), art 180. P. 1242–1246. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstream/handle/787878787/1826/Art%20180.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

11. Kostiuchenko T. Gender-based discrimination in Ukrainian enterprises: comparison of the views of experts, top-managers, and personnel. *Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки*. 2017. Т. 196. С. 66–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_s_2017_196_11.

12. Strelnyk O. Gender, Citizenship and War: How Russia's War on Ukraine Affects Women's Political Rights. *Femina Politica – Zeitschrift für feministische*

Politikwissenschaft. 2023. Vol. 32 (2023)1. Pp. 87–94. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-87356-6>.

References

1. Babak, M., Davlikanova, O., Dmytriieva, M., Kozyr, M., Kompantseva, L., Levchenko, K., Skoryk, M., and Suslova, O. (2021), *Hlosarii i tezaurus Yevropeiskoho instytutu z hendernoi rivnosti* [Glossary and thesaurus of the European Institute for Gender Equality], Updated edition, Vistka, Kyiv, Ukraine.
2. Kravec, V. P. (2013), *Henderni doslidzhennia: prykladni aspekty* [Gender studies: applied aspects: monograph], Navchalna knyha – Bohdan, Ternopil, Ukraine.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Decree “Strategy for the Implementation of Gender Equality in Education until 2030 and the Operational Plan of Measures for 2022-2024 for its Implementation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (Accessed 13 Oct 2024).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-IX> (Accessed 13 November 2024).
5. Kysel'ova, O. (2020), “Gender-responsive budgeting in Ukraine”, *Suchasni tendentsii rozvytku i praktyky genderno oriietovanoho biudzhetuвання na svitovomu, ievropejs'komu ta natsional'nomu rivniakh: Tezy vebinariv* [Modern trends in the development and practice of gender-oriented budgeting at the world, European and national levels: Abstracts of the webinars], Vivario, Kyiv, Ukraine, pp. 6–13, available at: <http://surl.li/olwllx> (Accessed 13 Oct 2024).
6. Kostiuchenko, T. S., Martseniuk, T. O., Oksamytna, S. M. (2014), “Women in Politics in Ukraine and Georgia: Public Opinion and Network Support”, *Naukovi zapysky NaUKMA (Sotsiologichni nauky)*, vol. 161, pp. 72-83.
7. Levchenko, K. B. (2015), *Henderna polityka v Ukraini: vyznachennia, formuvannia, upravlinnia: monohrafiia* [Gender policy in Ukraine: definition, formation, management: monograph], Nats. un-t vnutr. sprav, Kharkiv, Ukraine.

8. Osamytna, S. (2020), “Reproducing Gender Differences in Employment, Education and Training in Ukraine in the Context of the Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU”, available at: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Doslid_01_2021_WEB_NEW_2.pdf (Accessed 13 Oct 2024).

9. Suslova, O. (2020), *Rivni prava ta mozhyvosti zhinok i cholovikiv u mistsevomu samovriaduvanni: standarty, priorityety, porady*, [Equal rights and opportunities of women and men in local self-government: standards, priorities, advice.], TOV «Vydavnytstvo «Yuston», Kyiv, Ukraine, available at: https://gender.auc.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/GenderManual_forLSG_2020-1.pdf. (Accessed 13 Oct 2024).

10. Ivaskevych, D., Borysova, O., Fedorchuk, S., Tukaiev, S. and Kohut, I. (2019), “Gender differences in competitive anxiety and coping strategies within junior handball national team”, *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. Vol. 19 (issue 2), no. 180, pp. 1242–1246, available at: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstream/handle/787878787/1826/Art%20180.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Accessed 13 Oct 2024).

11. Kostiuchenko, T. (2017), “Gender-based discrimination in Ukrainian enterprises: comparison of the views of experts, top-managers, and personnel”, *Naukovi zapysky NaUKMA. Sotsiologichni nauky*, vol. 196, pp. 66-73, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_s_2017_196_11. (Accessed 13 Oct 2024).

12. Strelnyk, O. (2023), “Gender, Citizenship and War: How Russia's War on Ukraine Affects Women's Political Rights”, *Femina Politica – Zeitschrift für feministische Politikwissenschaft*, vol. 32 (2023)1, pp. 87-94, available at: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-87356-6>. (Accessed 13 Oct 2024).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2024 р.